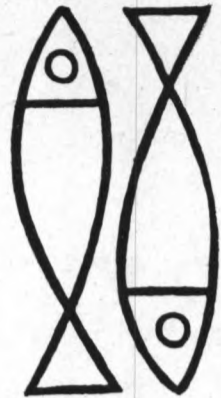

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

De brief van Paulus aan de Filippienzen

FILIPPENZEN 2 : 17-26

(5)

Vers 17

Paulus is in dat opzicht zeker van de Filippienzen. Hij weet dat ze gehoorzaam willen zijn en het Woord des levens willen vasthouden. Zelfs al zou Paulus niet meer vrijgelaten worden en terdood veroordeeld worden, zelfs al zou zijn bloed moeten vloeien, noch zou hij zich verblijden. Want hij weet: Mijn bloed is dan een plengoffer bij het offer dat de Filippienzen al brengen en dat bestaat in hun geloof. Daarom kan Paulus blij zijn, ook al zou hij ter dood gebracht worden. Hij heeft niet voor niets gewerkt. De gemeente van Filippi leeft uit het geloof. Hun leven is een offer aan God. Als je dat ziet, kun je alleen maar blij zijn, zelfs als je ter dood gebracht wordt.

Vers 18

En ook de Filippienzen moeten zich verblijden, samen met Paulus. Het christelijk leven als offer aan God is geen somber en triest leven. Integendeel: het is een blijmoedig leven.

Aan die blijmoedigheid ontbreekt het bij ons vaak. Weet u waarom? Omdat ons leven vaak te weinig het karakter van offer aan God draagt. Offeren is wegschenken, afstand doen. Wie zijn leven aan God offert, schenkt het weg aan God. Hij staat het af aan Christus. Radicaal. En daaraan ontbreekt vaak veel. Wij willen graag ook zelf nog een beetje over ons leven blijven beschikken. We willen zelf ook nog wat touwtjes in handen houden en onze koers uitstippelen. En juist dat ontnemt ons de blijmoedigheid. Want het maakt ons opstandig en ongeduldig en somber als het in ons leven niet allemaal gaat zoals wij dat zouden willen. Er is maar één oplossing: jezelf radicaal aan God en Christus wegschenken. Dan komt de blijmoedigheid weer.

Vers 19

Paulus' spreken over het zoeken van het belang van anderen is geen voze taal. Hij brengt het zelf in praktijk. En daarbij beperkt hij zichzelf niet tot gebed, maar zelfs nu hij gevangen zit kan hij toch nog daadwerkelijk iets voor hen doen.

Ik hoop in de Here Jezus Timotheüs spoedig tot u te zenden, zegt hij. Timotheüs is nl. een betrouwbare figuur, die zeker de belangen van de Filippienzen zal behartigen. En dan zal Paulus gerustgesteld zijn. Want hij

weet: als Timotheüs daar werkt, zijn de Filippienzen in vertrouwde handen en zal het goed met hen blijven gaan.

U moet er even op letten hoe Paulus dat zegt: ik hoop IN DE HERE JEZUS. Dat is bij hem geen holle frase. Dat is het bij ons wel vaak. Wij zetten wel plichtmatig in allerlei aankondigingen: D.V., maar vaak zijn dat niet meer dan een paar dode letters. In de dagelijkse levenspraktijk leeft dat vaak niet. We staan er vaak nauwelijks bij stil, dat het inderdaad van de Here afhangt of onze plannen gerealiseerd kunnen worden.

Dat hangt samen met het feit dat ons leven vaak veel te weinig een leven voor de Here is en dat we ons veel te weinig afvragen: Gaat de Here wel akkoord met onze plannen?

Bij Paulus was dat anders. Hij leefde voor Christus en niet voor zichzelf. Daarom is het ook een heel reële zaak voor hem, dat zijn plannen alleen maar uitgevoerd kunnen worden als de Here het wil. En daarom zegt hij: Als Christus de gelegenheid geeft — en dat hoop ik van harte — zal ik Timotheüs gauw tot u zenden.

Vers 20

Het gaat Paulus daarbij weer om de belangen van de Filippienzen. Natuurlijk zou het voor hemzelf fijn geweest zijn Timotheüs bij zich te houden. Er bestond tussen hen een verhouding als tussen vader en kind. Bovendien was Timotheüs een geweldige hulp en een grote steun voor Paulus in dienst van het evangelie. Maar Paulus denkt weer niet aan zijn eigen plezier en aan de steun die HIJ van Timotheüs kan hebben. Hij cijfert zijn eigen belang en zijn eigen genoegens weg tegen dat van de Filippienzen. Niemand zal hen zo goed kunnen helpen als Timotheüs. Hij is precies de man die ze moeten hebben.

Vers 21

Er bestaat nl. toch nog wel wat verschil tussen de ene prediker van het evangelie en de andere. Er zijn er die wel het vangelie prediken — dat wel! — maar die in hun leven, als hun eigenbelang op het spel staat, dat laten voorgaan. Zij staan niet restloos klaar als er een beroep op hen wordt gedaan. Zij willen hun eigenbelang niet weg-cijferen. Er is bij hen een gebrek aan de gezindheid van Christus.

Ook vandaag is dat een bekend verschijnsel. Er zijn predikers van wie je moet zeggen: Hij weet het wel mooi te vertellen, maar als het erop aan komt laat hij verstek gaan. Een dergelijke instelling bij predikers brengt onvermijdelijk veel schade toe aan de voortgang van het evangelie.

Van alle evangeliepredikers in Paulus' omgeving was alleen Timotheüs bereid zijn

eigenbelang volledig weg te cijferen. De rest kende niet die volledige bereidheid.

Wij denken wel eens dat alles in de tijd van de eerste christelijke gemeenten koek en ei was en dat er toen bij iedereen een inzet van 100% achter zat. Maar Paulus laat een andere kant zien. En we behoeven ons daar heus niet over te verbazen. Want toen was eigenbelang niet minder dan nu een van de sterkste drijfveren in de mens.

Ook wij blijven er last van houden. Hoe vaak is het ons al overkomen, dat we ons achteraf realiseren en er last van hebben dat we ons eigenbelang of onze eigen genoegens of onze hobbies de voorrang hebben gegeven boven het belang van Christus en van onze naaste. Of hebben we er misschien helemaal geen last van en prikt het ons helemaal niet meer, zelfs niet achteraf?

Vers 22

Maar bij Timotheüs lag het anders. Juist daarom was hij ook zo'n grote steun voor Paulus. Toch zal Paulus hem naar de Filippienzen sturen. Want ook hem gaat het niet om eigenbelang. En zo kan Paulus, hoewel hij ver van de Filippienzen in de gevangenis zit, hun toch daadwerkelijk van dienst zijn. Paulus zal dat doen, zodra hij kan overzien wat er met hem gebeuren gaat. En bovendien vertrouwt hij — weer: in de Here — dat hijzelf ook binnen afzienbare tijd de Filippienzen kan bezoeken.

Vers 25

Paulus is de Filippienzen ook nog op een andere manier van dienst, nl. door Epaphroditus naar hen terug te zenden. Epaphroditus was door de Filippienzen als hun afgevaardigde (apostel, staat er letterlijk!) naar Paulus in de gevangenis gestuurd om hem behulpzaam te zijn waar dat nodig en mogelijk was. Zo leefden de Filippienzen met Paulus mee. Dat is nu gemeenschap der heiligen.

Hun opzet was geslaagd. Epaphroditus had de gave van de Filippienzen overgebracht en was Paulus behulpzaam geweest. Paulus noemt hem niet alleen maar zijn broeder, maar ook zijn medearbeider, zijn medestrijder, zijn medesoldaat. Hij heeft Paulus inderdaad kunnen helpen.

Vers 26

Waarom stuurt Paulus hem dan nu terug naar Filippi? Kon hij hem niet meer gebruiken? Natuurlijk wel. Maar weer denkt Paulus niet aan wat voor hemzelf het plezierigst is, maar aan anderen. Epaphroditus verlangde naar de Filippienzen. Hij was al een lange tijd van huis natuurlijk. En bovendien voelde hij zich een beetje unhappy.

M. R. van den Berg - Oegstgeest

KERKELIJK *Leven*

Rondom het Getuigenis

In ons blad van 15 oktober pl. is het inmiddels in brede kring bekend geworden getuigenis van een aantal Ned. Hervormde broeders en zusters in zijn geheel overgenomen.

Onze lezers zullen ongetwijfeld met groeiende belangstelling van dit stuk kennis hebben genomen.

In „Trouw” stond nog wat achtergrondinformatie, die we graag doorgeven.

In een begeleidend schrijven delen de opstellers van het geschrift mee dat op 24 juni 1970 de hoogleraren Van Itterzon, Jonker, Van Niftrik en Van Ruler de hoogst ernstige crisis bespraken, waarin kerk en theologie zijn terecht gekomen. Zij zochten naar een middel tegen de geestelijke verdorring, waarvan vele gemeenten en hun voorgangers ernstig te lijden hadden, dachten toen reeds aan een getuigenis, maar werden sterk geremd door de vrees voor een zekere polarisatie.

Recente gebeurtenissen (actie en reactie rondom het „kosmokomplot” van Kerk en Wereld) maakten duidelijk dat er toch reeds een polarisatie is ontstaan.

Uit deze toelichting blijkt dat dit getuigenis niet in een opwelling is geschreven en dat de opstellers er zich van bewust zijn dat het tegenspraak zal oproepen.

Het is bij alle ellende van de voortgaande verscherping van de tegenstellingen tussen de christenen in ons land een verblijdende en bemoedigende zaak, wanneer we in dit getuigenis leden van de Confessionele Vereniging en van de Gereformeerde Bond, met anderen hand in hand zien staan in de strijd om ons algemeen, ongetwijfeld, christelijk geloof, waarbij de één zich niet schaamt voor de ander.

Adhaesie-betuigingen, ook van leden van andere kerken, zijn, naar mij werd verze-kerd, hartelijk welkom, adres: Mevr. Mr. J. A. van Ruler-Hamelink, Koningslaan 28, Utrecht.

Al aanstonds viel een opmerkelijke reactie te signaleren.

„Trouw” berichtte uitvoerig over een brief van twee studenten-predikanten, die zich door Prof. Dr G. C. van Niftrik in de steek gelaten achtten.

De praeses van de synode van de Geref. Kerken vestigde in een zitting van de synode de aandacht op het Getuigenis, maar wens- te de broeders en zusters ook te attenderen op het tegenstuk van de twee predikanten, want, aldus de praeses, men moest ook let- ten op hen, bij wie de woorden van de kerk niet meer overkomen.

Het wil mij voorkomen dat onze **Hervormde** broeders van een synode van **Gereformeerde** kerken iets meer zouden mogen ver- wachten dan een afwachtende enerzijds-an- derzijds-houding.

Hebben de Hervormden niet altijd moeten horen dat in hun kerken de belijdenis niet wordt gehandhaafd en dat zij in de strijd van de Afscheiding en de Doleantie niet trouw zijn gebleven!

Kan er dan van Gereformeerde zijde geen hartelijker woord af, wanneer een aantal „achtergeblevenen” opkomt voor trouw aan het belijden van de kerk? Er zal zeker zorg moeten zijn voor mensen bij wie de woorden van de kerk niet meer overkomen, maar moet daaraan niet voorafgaan dat duidelijk wordt met welk Woord de kerk in de wereld staat en het is toch deze zaak, die alle ker- ken aangaat, die in het getuigenis aan de or- de is gesteld.

Op 15 oktober jl. berichtte „Trouw” dat een aantal hervormde theologen de schrijvers van het Getuigenis heeft uitgenodigd voor een gesprek. Het stuk, waarbij ik enkele aantekeningen wil maken nemen we in zijn geheel over.

‘U vraagt ons als belijdende christenen adhaesie te betuigen met het onlangs door u afgegeven getuigenis. Wij menen er goed aan te doen u nog eens de tekst voor te leggen, welke Karl Barth op 16 maart 1966 toestuurde aan de organisatoren en deelnemers van de manifestatie te Dortmund: ‘Geen ander evangelie.’

In vertaling luidt deze als volgt:

‘Aan de 25 organisatoren en aan de 25.000 deelnemers van de grote manifestatie ‘Geen ander evangelie’ zou ik deze vraag willen stellen: bent u van plan en bereid een dergelijk ‘beweging’ en een dergelijke ‘manifestatie’ op touw te zetten en te bezoeken: tegen het verlangen om het Westduitse leger met atoomwapens toe te rusten; tegen de oorlog en oorlogsvoering van de met West-Duitsland verbonden Amerikanen in Vietnam; tegen de steeds weer voor- komende uitbarstingen van een rabiaat (beestachtig, red.) anti-semitisme in West-Duitsland (grafschendingen); en vóór het sluiten van vrede tussen West-Duitsland en de Oosteuropese staten en erkenning van de sinds 1945 bestaande grenzen? Wanneer uw zuivere belijde- nis van de naar het getuigenis van de Heilige Schrift voor ons gekruisigde en opgestane Jezus Christus dit met zich meebrengt en uitspreekt, dan is het een goede, kostbare en vruchtbare belijde- nis. Wanneer het dit niet met zich mee- brengt en uitspreekt, dan is het met al zijn zuiverheid geen goede, maar een dode, goedkope, muggenziftende en ka- melen-verzwelgende en dus farizeese be- lijdenis. Dit is wat ik te zeggen heb van hetgeen er op de 6e maart in de West- phalenhallen in Dortmund is gebeurd. Met een vriendelijke groet, uw Karl Barth.’

Wij hebben aan de brief van Karl Barth niet meer toe te voegen, dan dat wij u willen verzoeken in een aantal gevallen Nederland in te vullen waar West-Duitsland staat, terwijl de actua- liteit van de laatste jaren ons noopt u te vragen of uw verontrusting ook be- trekking heeft op: de opslag van kern- wapens op Nederlandse bodem; de re- cente verhoging van de defensie-begro- ting; de onduidelijke houding van de Nederlandse regering ten opzichte van Zuidelijk Afrika, o.a. ten aanzien van de NAVO-partner Portugal tegenover Angola en Mozambique; de politieke en economische afhankelijkheid van Su- riname; de positie van buitenlandse werknemers in Nederland; de EEG-po- litiek ten aanzien van de derde wereld.

Over deze punten, alsmede over de vra- gen die door uw getuigenis worden op- geroepen, zouden ondergetekenden gaarne een gesprek met u willen heb- ben. Met vriendelijke groeten... enz.’

Het is duidelijk dat de uitnodigende theo- logen, onder wie dr J. J. Buskes, en de hoog- leraren Rasker, Miskotte, Sperna Weiland en Strijd, niet bepaald tot de supporters van het getuigenis behoren.

Opvallend is allereerst dat in de indirecte

critiek op het stuk geen verwijzingen naar de Heilige Schrift of naar het belijden van de kerk voorkomen.

In bewogenheid over de mensen, bij wie de woorden van de kerk niet meer overko- men, doet men toch goed niet uit het oog te verliezen dat er nog heel wat mensen zijn in ons vaderland, bij wie een beroep op het Woord van God wél overkomt.

In plaats van een beroep op het door an- deren blijkbaar misverstane evangelie wordt een tekst van Karl Barth op tafel gelegd.

Er wordt dus wel een „theologisch-zwaar- gewicht” in het veld gebracht.

Aanstonds komt de vraag op of het juist is op een getuigenis in het jaar 1971 in de omstandigheden, waarin christelijke kerken in Nederland verkeren te reageren met een brief van de inmiddels overleden Karl Barth, geschreven in het jaar 1966 aan de organisa- toren van de manifestatie „Kein anderes Evangelium” in Duitsland.

Het is algemeen bekend dat Karl Barth de laatste jaren van zijn leven beslist niet in- genomen was met de moderne theologie, waartegen zich het getuigenis richt.

In het derde van de zeven punten keren Prof. Van Itterzon c.s. zich tegen de gedach- ten over de vergeving van de Duitse theo- loge Dorothe Sölle en ik dacht dat Karl Barth niet bepaald verrukt was van de op- vattingen van „diese Dame”.

Daarom is het de vraag of het recht en billijk is de grote Barth op deze wijze in het geweer te brengen en ik vrees dat deze ma- nier van reageren de verwarring eerder gro- ter zal maken dan genezen.

Het zal Prof. Van Niftrik niet moeilijk val- len andere citaten van de grote theoloog uit Bazel in het midden te brengen en zo kan men een poosje voort.

In dit opzicht hebben wij in de geschiede- nis van onze vrijgemaakte kerken veel ge- leerd; wij weten hoe er met citaten gewerkt kan worden.

Men heeft niet volstaan met het stuk van Barth, er is een toepassing (vertaling zou men haast zeggen) aan toegevoegd, waarin een aantal politieke en sociale problemen wordt opgesomd, die in de gevraagde samen- spreking in discussie moeten komen, met de vragen die het getuigenis oproept.

Als ik het goed begrepen heb, moeten de mannen van het getuigenis eerst een soort politieke belijdenis afleggen, die moet klo- pen met hun kerkelijk belijden en mocht aan dit recept niet worden voldaan, dan zou de belijdenis niet goed maar farizees bevonden kunnen worden.

Dit laatste staat wel niet in de vertaling, maar ligt dacht ik in de verwijzing naar de brief van Barth wel opgesloten.

Zo kan duidelijk worden welke **norm** hier voor het belijden wordt aangelegd. Dit doet mij denken aan wat Ds G. v. d. Brink op onze predikanten-conferentie in Spakenburg opmerkte over de crisis van het geloof in onze dagen. Veel mensen hebben moeite met het geloof en zijn daarin voortdurend aan het roeren in hun christen-zijn. Het is voor hen alsof het christen-zijn in de wereld van heden de locomotief is, die het geloof op gang brengt en inspireert.

Het resultaat daarvan is nieuwe moeiten omdat ons christen-zijn naar het getuigenis van de Schrift veel gebreken en ellendig- heden vertoont.

Het geloof leeft dan ook niet uit onze goe- de werken, maar wordt gewerkt door de heilsweldaden van God in Christus Jezus. Het zijn deze weldaden die ons geloof levend houden, en inspireren en ons christelijk le- ven op gang brengen.

In de reactie op het getuigenis van de her- vormde theologen valt een streven op te merken, waarbij de keuze in politieke en maatschappelijke vraagstukken tot een norm wordt gemaakt, waaraan het belijden van christenen moet voldoen.

Er kan zich een situatie voordoen waarin,

H. J. v. d. Kwast - Amstelveen

Ik meen eens bij Van Ruler gelezen te hebben dat de oproep tot bekering tot die God, de eerste, zo niet de enige dienst is, die de kerk aan de wereld heeft te bewijzen.

De discussies rondom het getuigenis verdienen onze aandacht. Ook onze kerken zijn betrokken bij de crisis van het geloof en zullen daarbij de hulp van anderen dankbaar aanvaarden, want het gaat om één Zaak.

Predikantenconferentie 7 oktober 1971

„Een verfrissende belevenis”

Het nog krachtige herfstzonnetje zette alles in een vrolijk licht, en maakte achter de ramen de warmte nog terdege voelbaar. Maar een fris windje woei er. Inzonderheid ook wel bij de boottocht, die 's middags per kottor werd gehouden. Het was heerlijk om er zo in het najaar nog eens even uit te zijn, en bij elkaar te zijn in de prachtige lokaliteiten van de nieuwe Westerkerk van Bunschoten-Spakenburg. Wat een heerlijk en luxueus bedehuis bezitten onze broeders en zusters daar in hun witte kerkgebouw. Maar ook in geestelijk opzicht was het verfrissend die dag daar te zijn. Even speelde het woord „opfrissertje” door de gedachten. Maar dat kan men hier toch niet gebruiken. Want het was bepaald geen opgewarmde oude koek, die daar werd opgediend. Fris en nieuw en boeiend was de wijze waarop over het onderwerp van de dag werd gesproken. „Hoe geven we catechisatie aan de Kerkjeugd van nu?” Dat was de vraag die collega Van den Brink van Zwolle voor ons inleidde. Waarbij het niet alleen ging om de vraag hoe het gebeurt, maar ook hoe het het beste kan gebeuren.

Voordat hij het woord kreeg, had de 2de voorzitter, ds Janssen van Amsterdam, de aanwezigen hartelijk welkom geheten. Er was een verrassend grote opkomst. Hetgeen aan de koster de uitroep ontlokte: ik wist niet, dat we zoveel dominees hadden. De domineesvrouwen waren trouwens ook in groten getale opgekomen; die bij het werk van haar mannen zo nauw betrokken zijn, en intens daarin meeleven; die dan ook — al behoeven ze zelf niet te catechiseren — evengoed met gespannen aandacht en interesse luisterden naar wat in referaat en bespreking naar voren kwam.

Wat is het trouwens goed elkander zo eens te ontmoeten, contacten te leggen en te vernieuwen, en de band met elkander te beleven en te gevoelen. Hoe hartelijk en verrast was telkens de begroeting van elkander. Hoe spontaan werd er steeds opnieuw weer gelachen. Helder klonken de stemmen bij de onderlinge gesprekken op. Zelfs in een pauze zozeer, dat de dominees moesten worden gewaarschuwd, toch de kerkdienst niet te verstoren, die elders in het gebouwencomplex werd gehouden.

De eerste voorzitter, Prof. Veenhof, moest verstek laten gaan. Hij bevindt zich nog steeds in het ziekenhuis. Maar hij liet de hartelijke groeten overbrengen, met de opdracht erbij: zeg maar, dat het mij in alle opzichten goed gaat. Hij gaat lichamelijk vooruit. Is geestelijk welgemoed. Een door allen ondertekende brief, versterkt door de taal van geurend fruit vertolkte de gevoelens van de vergadering jegens hem. Verschillende jubilea van collega's werden gememoreerd; en hartelijke gelukwensen uitgesproken. De penningmeester deed zijn werk. Hij toonde zich een goede herder, want die „scheert zijn schapen, maar hij vilt ze niet.”

De referent bleek „een lieve man”, die daardoor „goed orde houden kan”. Deze was trouwens tijdens het spreken ook geen ogenblik zoek. Met gespannen aandacht werd het naar voren gebrachte aangehoord. Met tekeningetjes en schematische voorstellingen werd één en ander verduidelijkt. De nieuwe methodieken, die uitvoerig ter sprake kwamen, daarmee ook in praktijk gebracht. Het gaat om catechese in deze tijd. Er is bij de jonge mensen van deze tijd verzet tegen de

oude methodieken. Uit het hoofd leren vinden ze „stom”. Er is een scherpe kritiek op het oude. Alles wordt maar niet zo vanzelf geaccepteerd. Ze vragen op de man af: wat denkt u van de pil, abortus, homofilie, horizontalisme enz. En ze laten zich niet met een kluitje in het riet sturen. Er is ook een drang tot daden. Een vraag om werk (evangelisatie bijv.).

Hoe moet men nu tegenover deze jeugd optreden. Men zal het grote doel niet uit het oog mogen verliezen. Het gaat er om, ze de betrouwbaarheid te doen kennen en erkennen van de leer, waarin ze onderwezen („bekatechiseerd”) zijn. Luk. 1:1-4. Ze moeten leren, in onze chaotische tijd, te geloven in Christus' daden en geboden. Waardoor Hij het koninkrijk brengt. Ze moeten al verder de Enige Troost leren kennen, als een kracht die je levensmoed schenkt. Ook moet er zijn een toerusting tot dienstbetoon. Een binnengaan in het leerhuis, om te komen tot de „volle kennis” (Ef. 4). Daarbij gaat het erom dat ze komen tot Openbare Geloofsbelijdenis en Avondmaalsviering. En tenslotte moet er ook zijn een voorgang van kennis Gods van geslacht tot geslacht. Een doorgeven van de blijde boodschap en van de heilswaarheid als bij een estafette-loop.

Belangrijk is daarbij de persoonlijkheid van de catecheet. Hij moet van zijn catechisanten houden. Ook van de „rotjongetjes”. Dringende noodzaak is eens met ze te gaan fietsen en kamperen. Dat legt goede contacten.

Aan de voorbereiding van de catechisatielessen zal veel moeten worden gedaan. Het wordt hoog tijd, dat er een Catechismus komt in moderne vorm. (Uit de vergadering werd dit later krachtig onderstreept. Waarbij sommigen als hun oordeel te kennen gaven, dat een nieuwe redactie van de oude Heidelberger niet genoeg is.) Ook allerlei zaken, die niet in de Catechismus staan, moeten ter sprake komen: zending; bijbelopvattingen; kerkgeschiedenis; oosterse godsdiensten; Marxisme; wereldraad; andere kerken; ontwikkelingshulp; liturgische bewustwording enz. Ook moet er ruimte blijven voor plotselinge belangstelling voor andere onderwerpen.

Hoe nu de leerstof over te dragen, op doeltreffende wijze? 'n Oude methode is: leren door inprenten. Associëren (Herbart). Het gevaar is dat men „papagaaien” kweekt. Toch — geheel afschaffen kan men deze wijze niet.

Een andere weg is: 't ze zelf laten doen. Met plakboeken. Preekbeurten uit de krant knippen, en aan de hand daarvan over verschillende kerken spreken bijv. Men kan allerlei opdrachten geven, spreekbeurten laten houden; iets laten nazoeken in de Bijbel bij ambtsdragers een bezoek laten brengen en gesprek laten hebben; een bgroting voor de diakonie, bijv. over de vraag: hoe verdeel je fl. 500,— over allerlei Christelijke doeleinden (Redt Een Kind, L'ABRI, enz. enz.).

Een derde manier is: aan het denken zetten (Kohnstamm). Met een schetsje kan men duidelijk maken, hoe het geloof en het gevoel Christus moeten „volgen”. Zij kunnen niet voorop gaan!

Een vierde aanpak is: het gesprek. Men moet proberen tot een dialoog te komen. Dit is één van de meest aan te bevelen middelen. Het beste is „geanimeerd en rommelig bezig zijn”. Niet: de stilte, van de interesseloosheid. Men moet de stof groeperen rond interesse-centra, bij de jeugd zelf aanwezig. Paulus schreef een stuk uit een sportkrant, bij wijze van spreken. (Over de wedkamp 1 Cor. 9.) De moderne psychologie zegt: je moet ze aanspreken in hun eigen leeftijd. Er zijn goede boekjes op dit gebied verschenen. De losbladige handleiding van Kok en Boekencentrum is didactisch interessant, maar moet kritisch worden bekeken en gebruikt. Je moet de tips verder zelf uitwerken.

Wat de indeling van de les betreft. Een goede inrichting is: 1. Zingen (kennen van geestelijk lied is belangrijk). 2. Overhoren. 3. Loswoelen van belangstelling; aktualiteit laten zien. 4. Uit de Heilige Schrift lezen en uitleggen. 5. Afronden; je moet ze de boodschap van de Bijbel meegeven. 6. Hou de deuren naar de wereld open; zending; krant; activiteiten van onze tijd. 7. Gebed, zo mogelijk te laten doen door één van de catechisanten. Soms kan ook een speciale bijbelcatechisatie worden gehouden; over een bepaald bijbelboek bijv.

gedachtig aan het woord van de Schrift: „aan de vruchten kent men de boom”, een dode orthodoxie naar de werken van het geloof wordt gevraagd.

Daarom moet de vraag gesteld worden of men de opstellers van het getuigenis kan verwijten dat zij maatschappelijk en politiek niet geëngageerd zijn, dat zij zich aan een piëtisme schuldig maken, waarin zij de wereld de wereld laten, alleen oog hebben voor eigen ziel en zaligheid en niet geïnteresseerd bij de nood van anderen.

Nu ken ik de opstellers van het getuigenis niet zo goed, maar toch wel zo dat een man als Prof. Van Niftrik niet te verwijten valt, dat hij politiek nooit stelling heeft gekozen, hij deed dit wel en is als ik me niet vergis lid van het hoofdbestuur van de C.H.U.

Daarom wordt in het stuk van de broeders Buskes c.s. niet alleen de zaak van het belijden scheefgetrokken, maar evenzeer die van het christen-zijn in de politiek.

Mensen, die op grond van hun geloof in het evangelie hebben gekozen b.v. voor de A.R. of de C.H. worden waarschijnlijk geacht te behoren tot het establishment, dat zo snel mogelijk dient te worden afgebroken.

Wie namelijk het lijstje ziet, dat in het komende gesprek op het agendum moet, merkt uit welke hoek de wind waait.

Want het is het bekende verhaal over: kernwapens, defensie, Z. Afrika, Angola, Suriname enz., dat we steeds weer voorgeschoteld krijgen.

Nu zou ik ook een aantal knelpunten in de Nederlandse en wereldhuishouding kunnen noemen, die niet minder dringend zijn, maar het is voor mijn betoog niet nodig.

Aangenomen dat het tot een gesprek komt, dan kan men voorlopig vooruit. Er komen ingewikkelde politieke en maatschappelijke zaken aan de orde. Wie verschaft daarbij de juiste informatie en kunnen die verzamelde theologen al die kwesties beoordelen en moet vervolgens naar de aldus te brouwen politieke stellingname de inhoud van het christelijk geloof worden beoordeeld?

Hier wordt, om het beeld van coll. v. d. Brink te gebruiken, het christelijk handelen de locomotief, die ons geloof gaat trekken.

Maar hoe wordt dan uitgemaakt of hier inderdaad sprake is van een christelijk handelen en niet van een stellingname die bepaald is door één of andere ideologie van menselijke wijsheid?

Van harte zijn we het eens met hen die stellen dat gelovigen christen moeten zijn in de politiek; dit is overigens helemaal geen nieuws, we hebben het van Groen van Prinsterer en Kuiper al geleerd.

We laten nu maar even in het midden of de kerk geroepen is tot politieke uitspraken, dat is een onderwerp apart.

Als er wordt gezegd: Er moet eenheid zijn van belijden en beleven, gaan we helemaal accoord.

Ook zijn we ervan overtuigd dat we in het koninkrijk Gods niet leven uit het bestaande maar in de verwachting dat alles nieuw wordt.

Ook willen we niet onder doen in bewogenheid over het leed van velen en zijn het er van harte mee eens, dat we best met wat minder welvaart toekunnen. Maar aan alle christelijke actie zal moeten voorafgaan dat de normen voor geloof en handelen liggen in het evangelie van onze Here Jezus Christus.

Over die normen spraken de broeders in hun getuigenis.

De beste dienst, die de kerk aan een verloren wereld kan bewijzen is duidelijk te getuigen van de levende God in Christus Jezus. Die alleen machtig is uit de nood te verlossen.

In een levendige bespreking bewoog de discussie zich vooral om vragen als: kunnen we niet spoedig een goed catechisatieboek krijgen? Kunnen niet een aantal collega's in teamwork aan het werk gaan. Herinnerd werd aan de uitgave van Prof. Bakhuizen v. d. Brink, en de Heidelb. Catechismus in de taal van deze tijd, tot stand gekomen in samenwerking van de Herv., Syn. Geref. en Chr. Geref. kerk. Met belangstelling wordt het uitkomen daarvan in druk tegemoet gezien. Ook in onze eigen kerken wordt aan deze zaak (een nieuwe redactie van de H.C.) aandacht gegeven. Verschillende collega's geven treffende voorbeelden uit de praktijk. Vaak leerzaam. Ook wel eens vermakelijk. Meerdere malen klatert de vrolijkheid op. Gewezen wordt op de kleine boekjes van Spilt (zeer bruikbaar!); het Kort Begrip; De Voorzeide Leer (van ds C. Vonk); van ds Telder (Noodzakelijke wetenschap).

Wordt er nog uit het hoofd geleerd? Meerdere predikanten krijgen het van de oudere jongelui niet meer gedaan. Anderen wel. Met succes. Mits verstandig toegepast (geen grote lappen laten leren).

Hoe moet men met onverschilligheid aan? Interesseloze jongelui, die een kwalijke sfeer scheppen, apart nemen? Is er niet ook wel schijnverschilligheid? Het lijkt soms erger dan het is.

Is het goed, afzonderlijke bijbeluren te geven? Of kan men beter de verschillende onderwerpen bij de behandeling van de Catechismus in de stof verwerken?

Wordt wel voldoende aandacht gegeven aan goede catechisatiemiddelen, en een goed

lokaal (geen „hok“).

Allerlei praktische wenken worden gegeven; behartigenswaardige opmerkingen gemaakt. Er zal wel wat in praktijk worden gebracht. De jongens en de meisjes zullen er nog wel eens wat van merken. De spreker tenslotte nog: Duik eens in de denksfeer van de jongeren. Maar geef ze de boodschap van de Here Jezus mee!

We waren eigenlijk nog lang niet uitgepraat toen de voorzitter op sluiting moest aansturen. Hij kon constateren, dat ons samen zijn geanimeerd was verlopen. Dat het „stimulerend“ was geweest, en instructief. Alle lof aan de spreker. Dank aan de kerk van Bunschoten-Spakenburg voor het gratis (!) ter beschikking stellen van de lokaliteiten. De koster voor zijn goede zorgen. Ds en Mevr. v. d. Lingen als goede gastheer en gastvrouw.

Vrolijk-orthodox waren we bijeengewest. Begonnen met: Zingt nu blij te moe! (Ps. 81:1 en 2) en de lezing van Psalm 78. We besloten met Psalm 103:9: **Zijn trouw rust zelfs op 't late nageslacht.** Want 's Heren gunst zal over die **Hem vrezende in eeuwigheid** altoos dezelfde wezen.

Ds v. d. Brink vertolkte onze dank aan de Here. Toen keerden we huiswaarts.

Zo de Here wil: tot over een half jaar ongeveer!

De avond gaat dalen. Het is nóg zonnig en fris. Als een „verfrissende belevenis“ zal deze conferentie in onze herinnering voort mogen blijven leven.

N. 'T HART

DOSTOJEWSKIJ HERDACHT

(2)

Roman en boodschap

Zeggen we, dat Dostojewskij in *Raskólnikow* en *De speler* een gericht uitoefent over zichzelf en tevens zijn volk waarschuwt tegen het gevaar van ontrouw aan zijn roeping, en dat hij in *Boze geesten* ook tegen dat gevaar waarschuwt; en dat hij in *De idioot* en in *De gebroeders Karamazow* (waarin Aljosja oorspronkelijk als de hoofdpersoon bedoeld werd) de concrete mogelijkheid van de reinheid des harten predikt — dan hebben we daarmee gezegd dat de verhalen van Dostojewskij een boodschap hebben, of liever: een boodschap zijn. De discussie daarover is enigszins verward. Men kan oppervlakkige opmerkingen horen: een echt verteller heeft helemaal geen boodschap. Dit laatste is alleen juist als men denkt aan de tendens-roman, de 'roman à thèse'. Dat is niet een echt verhaal, omdat de schrijver te zeer aan de touwtjes trekt en de figuren die hij oproept voor de voeten loopt: hij moet, als een goed regisseur, niet op het toneel komen. Maar dat wil niet zeggen, dat het verhaal geen boodschap is, is om die reden ook geen vertelling; het is een gedrocht. Wel moeten we voorzichtig omgaan met de vraag, wat de auteur bedoeld heeft: hij kan zijn vertelling ten volle als boodschap geven, en tegelijk niet iets uitdrukkelijk bedoelen. Een gedreven romancier als Dostojewskij kan moeilijk een bepaalde bedoeling gehad hebben: waarschijnlijk was hij zelf, al schrijvende, nog meer benieuwd naar wat er in zijn verhaal gebeuren zou, dan de latere lezers. Met enige overdrijving mogen we zeggen: de ware verteller brengt zijns ondanks zijn vertelling als boodschap. Het is opmerkelijk, dat Camus, die zozeer toert tegen de 'roman à thèse', in *La peste* zijn figuur Tarrou als spreektrumpet gebruikt (d.w.z. misbruikt) voor zijn atheïstische theologie: deze Tarrou valt uit zijn rol en staat die aan Camus af als hij zegt, dat de mens in zijn condition humaine (pl.m. 'mensenslot') het niveau moet bereiken van 'saint

sans Dieu', heilige zonder God. Dat is tendentius. Voor zover ik heb kunnen nagaan is dit Dostojewskij niet één keer overkomen. Leo Sjestow meende (*Crisis der zekerheden*, 1934, 119) dat Dostojewskij nooit mensen uitbeelde maar maskers, en dat onder die maskers één levend mens was, de schrijver zelf. Sjestow heeft met deze uitspraak de Dostojewskij-exegese een slechte dienst bewezen: beter kunnen we als beginsel een interpretatie aannemen, dat Dostojewskij nooit, of maar héél zelden autobiografisch te werk ging: hij is zo verdiept in de figuren die hij oproept, dat hij zichzelf letterlijk vergeet.

Daarmee hangt samen, dat de 'wereld' van Dostojewskij anders is dan de ons enigszins vertrouwde: ze werd en wordt ook door Russen als „vreemd“ ervaren. Dostojewskij's werk is wereldinterpretatie, en in die geïnterpreteerde wereld voelt hij zich thuis en beweegt hij zich met weergaloos gemak. Hij trekt zich niets aan van esthetische eisen. Zijn liefde voor zijn figuren is zo machtig, dat hij hun het volle pond geeft in de uitleg van hun diepste overtuigingen, met het gevolg dat er soms bijzonder lange gesprekken en biechten gegeven worden. Nu Dostojewskij eenmaal klassiek is, kan niemand die zichzelf respecteert daar artistiek bezwaar tegen uitspreken. Zulk schoolmeesterachtig gedoe is alleen mogelijk tegenover een verteller die nog niet de erkenning gekregen heeft die hij verdient. Dirk Coster heeft indertijd terecht aandacht gevraagd voor de ethische kwaliteit van het literaire werk. Daarop volgde de „moordende analyse“ van Du Perron, die alleen bewees dat Du Perron niet alleen een literairist, een verliteratuurde mens was, maar ook een figuur die zo ver beneden de morele maat valt dat hij niet met een fatsoenlijk woord aangeduid kan worden. Intussen is de term „ethische kwaliteit“ wel wat zwak. In *Boze geesten* komt Kirilow tot de geloofsovertuiging dat hij zichzelf moet doden. De schrijver staat hem geen ogenblik in de weg, maar besteedt alle zorg en aandacht aan het groeien van die overtuiging en geeft de door hem opgeroepen figuur volle gelegenheid haar te verdedigen

en in te gaan op de bezwaren die tegen haar ingebracht kunnen worden. Nu kan men zeggen, dat de schrijver zich met deze figuur vereenzelvigd; dat is waar; maar hij vereenzelvigd zich met alle figuren die hij oproept. Een ongeduldig criticus heeft opgemerkt, dat alle grote figuren in Dostojewskij's werk krankzinnig zijn. Dat is overdreven, maar niet helemaal onjuist; Dostojewskij herkent de zieken, berooiden, dronkaards, misdadigers, verworpenen en verminkte karakters in hun menselijkheid. We hebben hier te doen met een bepaalde vorm van naastenliefde. Die is er in *Boze geesten* zelfs jegens de veelszins gruwelijke figuur van Nikolaj Stawrógin, de geïncarneerde goddeloosheid, door en door verdorven, karaktervast en aristocratisch. Zijn biecht betreffende de sexuele verleiding van een elfjarig meisje kon pas na de dood van Dostojewskij's weduwe, Anna Grigorjewna Dostojewskaja, in 1921, opgenomen worden. Het meisje Matrjosja hangt zich op. Romano Guardini schrijft hierover in zijn Dostojewskij-boek van 1964, 329: „Ondraaglijk is het, te lezen, hoe het meisje als hulpeloos kind alles ervaart wat een vrouwenleven aan ontering kan bevatten, en hoe niet alleen de menselijke waardigheid, maar ook het gevoel voor het heilige in haar verwoest wordt: het meisje vetwijkt zich God te hebben vermoord.“ Guardini besteedt 64 pagina's aan de analyse van de Stawrógin-figuur, waarbij blijkt dat de schrijver voor deze gruwelijke gestalte onverflauwde aandacht behouden heeft. Hij is de meest demonische figuur in *Boze geesten*, en mogelijk in geheel het oeuvre van Dostojewskij. Hij is sterk van spieren en van wil en in zijn karakterkracht ligt iets geheimzinnigs. Guardini wijst op zijn innerlijke koudheid. Zijn innerlijk bestaan is volkomen leeg. Voor hem is het woord „harteloos“ nog te mild. Hij kent geen vrees, ook niet voor zichzelf. Als hij zich ten slotte ophangt doet hij dit zo secuur, dat duidelijk is dat hij bij zijn volle verstand was toen hij zich het leven benam, zodat de lezer niet kan geloven aan de gerechtigheid van zijn terechtstelling door zichzelf. Een ontmoeting met Dostojewskij — daarom was het Guardini te doen, 428 — is niet een vrijblijvende zaak. In de Stawrógin-figuur schijnt de schrijver zorgvuldig en met mededogen een uitzicht te openen op een onmogelijke mogelijkheid van de mens: dat hij niet maar instrument, maar — in een zeldzaam geval — puur eigendom van satan kan worden en dat zelf ook willen. Als we dit een „theologische interpretatie“ noemen, zijn we er ver naast. De Stawrógin-gestalte bewijst op een beklemmende wijze, dat Dostojewskij's verhaal een boodschap is, en juist dáaraan zijn blijvende betekenis ontleent. Stawrógin is het demonisch centrum van het breedvoerige verhaal *Boze geesten*, en door zijn zelfmoord wordt zijn demonie niet opgeheven. In de gedachtengang van Romano Guardini is het kunstwerk en met name het literaire werk iets bovennatuurlijks, en dat stemt nauwkeurig overeen met zijn theologie. Wij zouden het liever anders zeggen: de naastenliefde van de schrijver Dostojewskij gaat zó ver, dat ze ook een tot pure demonie verworpen menselijkheid met aandacht en met een onbegrijpelijk mededogen kan tekenen. De russische aristocraat wordt tot tranen bewogen als hij een hoekje van de griekse archipel ontdekt, hij wordt van wroeging verterd als hij het meisje Matrjosja heeft aangerand, maar het eigenaardige is, dat de auteur in zijn eindeloos geduld ontdekt heeft, dat dit alles in een demonische context staat. De emeritus bisschop Ticho is Stawrógin's sataniteit op het spoor gekomen, en de afgestrate aristocraat weet niet anders te reageren dan met: „Vervloekte psycholoog!“

K. J. Popma - Utrecht

BROOD EN WIJN

Vandaag vierden wij avondmaal. Ons kleine kerkje bracht met gasten en al meer dan zeventig feestvierders aan tafel: de zeventig zielen van Jacob, het vroom geslacht. Wat een vreugde! Te zien, wat we anders alleen te horen krijgen. Te dóen, wat we wekelijks als een inzetting krijgen opgedragen.

Daar zijn ouderen bij van boven de tachtig — maar ook jongeren beneden de twintig. Daar zijn arbeiders en leraars — ook huisvrouwen en baarddragers. Allen haalden hun voedsel aan de witte tafel.

Vroeger ging dat met het voorgeschreven minimum, dat tevens een maximum was geworden, van vier malen per jaar. Nu we in de vrijheid staan gaat dat met zes malen per jaar. Straks misschien vaker. Er zijn immers kerkjes, waar al maandelijks het avondmaal wordt gevierd? En vierden de eerste christenkerken het avondmaal niet wekelijks?

—o—

Jawel — en waarom niet?

Daar zitten we onverhoeds weer midden in het stuk der ellende. Wat hebben wij samen toch veel misverstanden overeind gehouden. Misverstanden rondom de tafel des Heeren. Een theoloog zei me eens, dat het minimum van vier maal per jaar, zoals de DKO voorschrijft, eigenlijk een stukje roomse zuurdesem zou zijn. Hoe het precies zit weet ik niet, maar in de roomse kerken schijnt men bij tenminste vier gelegenheden ter communie te moeten gaan om mee te tellen. Trouwens het hele avondmaalsformulier ademt op diverse plaatsen een reformatische geest in een roomse vorm.

Dat formulier heeft de vorm — zou men kunnen zeggen — van een antieke predikatie. Het stuk bevat een inleiding, twee hoofdpunten (elk onderverdeeld in nevenpunten en elk met een toepassing), een Onze Vader en een Credo, een inleidend en een dankgebed, een aantal Schriftcitaten en een psalm. Bovendien worden in massieve en zwaar geladen volzinnen de hoorders tot een zelfbeproeving opgewekt, die zo diep gaat dat meteen een dosis zelf wordt aangereikt in de vorm van „maar dit wordt ons niet voorgelouden om de verslagen harten der gelovigen kleinmoedig te maken...” (Nee — dat zal waar zijn! Het sacrament is nu net precies ingesteld om de harten der gelovigen te versterken). En na deze gemeenschappelijke biecht, die de vorm van een massale penitentie heeft aangenomen, volgt een massale en algemene amnestie: de absolutie. Daarmee eindigt het eerste deel.

Het tweede deel bevat een uitgebreide motivering van het avondmaal: een theologische verhandeling van de leer der verzoening, een verklaring van de historische achtergronden van het avondmaal, een aanmoediging om ons geloof te laven aan brood en wijn; dat is om ons vertrouwen te stellen op Christus' zoenoffer. En de beste, de allerbeste zin uit het gehele formulier is de laatste: „allen tesamen één lichaam met Christus vormen en dat niet alleen met woorden maar ook met de daad aan elkander te bewijzen”. Hier eindigen de woorden. Hier is ruimte voor de daad.

Zelfs de gebeden zijn niet die eenvoudige taal van een rechtstreeks en kinderlijk verkeer met de Heere, onze God. Ze zijn moeilijke onderwijzingen; met woorden, vele en moeilijke woorden.

We moeten het zo stellen: er zijn hele generaties bij dit formulier opgevoed, die het avondmaal elk kwartaal als een bijna onoverkomelijke berg zagen opdoemen aan hun geestelijke horizon. Niet de door Christus

aangereikte geloofsversterking was het voornaamste — maar de door mensen aangedikte zelfbeproeving eiste alle aandacht. Een afkondiging vooraf, een voorbereidingspreek, een week van vroomheid en verzoening links en rechts, dan de grote dag zelve, dan het avondmaal zelve, en ten overvloede de nabetrachtingspredicatie. Door de plechtige ceremonie is het simpele sacrament uitgetild ver boven het kerkelijk geloofsleven. Wat gegeven was als een illustratie bij het woord der genade werd zo opgediend dat alle genade overwoekerd werd. Wat bepaald niet boven het Woord uitgaat (immers niets inhoudt dat in het Woord niet reeds gegeven is) werd gepresenteerd als van hogere waarde dan het evangelie.

Wanneer wij denken aan die honderdduizenden die in de loop der eeuwen met een brok in de keel aan tafel gingen; of die met een kloppend hart van tafel bleven; die aangepakt werden als ze wegbleven van het sacrament; en die aangevochten werden als ze aanzaten; voor wie het avondmaal een openlijk gebaar van gewetensrust ging betekenen — tegenover die anderen, voor wier „geestelijk leven” het avondmaal nog te hoog scheen te zijn... dan is het toch zonneklaar dat de kerk (dat zijn wij samen, beste lezer, lieve lezeres) zich aan het sacrament vergrepen heeft op een welgeorganiseerde, maar ongeestelijke wijze.

—o—

Het is waar: alles wat u van het formulier zou willen zeggen wordt meteen door goedgebouwde volzinnen uit het formulier zelf weerlegd. Geen ketterij komt er in voor. In zekere zin is het formulier volmaakt — en dat irriteert misschien wel het meest. Want juist die theologische volmaaktheid maakt het zo onvolmaakt, zo troosteloos, zo ontmoedigend. Het avondmaal — in zichzelf door onze Heiland als een teer en simpel geschenk op de handen gelegd — is door onze vrijgestelde ambtsdragers opgetuigd en versierd, vertheologiseerd en beladen... zodat we ons over veel weerstanden moeten heenzetten, willen we door de bomen het bos blijven zien.

Constantijn Huijgens (1596-1687) is destijds al gegrepen door het formulier. Hij dichtte een sonnet „Over 's Heeren Avondmaal”:

Wat doen ik in dijn' Kerk en aan dijn heilig maal,
Milddadig voedsterheer voor mij
omlaag gezonden,
Voor mij handdadige aan vele van
die zonden
Die ik hier melden hoor in 't droevige
verhaal?

Hooft u? Het „droevige verhaal”, de opsomming van alle toenmalig bekende zonden, uit het formulier stelde Huijgens „handdadig” = schuldig.

Wat ik er doe, o God? wat doenw'er
altemaal
Die iedereen van ons verstrikt zijn
en gebonden
Van dit hier en daar dat; en, waren wij
ontbonden,
Nog hadden wij dit Brood te zoeken
en die Schaal.

Zijn zelfonderzoek leerde hem, dat ieder vastzit aan eigen zonden en gebreken — en toch zou zelfs de allerheiligste het niet buiten brood en wijn kunnen stellen.

Dan een slotcouplet als een stukje cate-

chismus. God de Heere stelt een vraag en Hem wordt een theologisch antwoord gegeven:

De dank-schaal voor die gunst? Neen,
Heer, gij vindt ons wijzer,
Weer wijzer door dijn gunst. Weg met
zich zelvens prijzer;
Wij steken een voor een door een all'
de schuld, *)
En pleiten hier alleen om deernis en
geduld;
Dat vonnis, Heer, staat vast, gij hebt
het zelf geweest,
Twas beter Tollenaar als Pharisee
te wezen.

In de peroratie zegt Huijgens niet anders dan „kyrie eleison”, Heer erbarm U onzer. Maar hij verzuimt niet dit allerlaatste gebed te motiveren met de leer van de erfschuld *) en een beroep op de gelijkenis. Dat uiterste gebed is natuurlijk aangrijpend en goed! maar de motivering ontnemt het zijn natuurlijke kracht en waarde. Huijgens is gevangen onder de bekoring van het formulier — niet van brood en wijn.

—o—

Als we de kern van de inzetting van het avondmaal zouden mogen samenvatten, dan ging dat ongeveer zo:

verbroken brood (verbroken lichaam): — maar alle gelovigen samen één lichaam, onder het hoofd Jezus;
vergoten wijn (vergoten bloed): — maar voor alle gelovigen vergeving van zonden en opstanding tot een nieuw leven!

Weinig protestanten hebben het avondmaal zo zuiver bezongen als de roomse pastoor Guido Gezelle:

Wie kander kooren zien
en niet gedinken
hoe edel spijs 'et is,
en niet gedinken,

Wie kander wijn gezien
en niet gedinken
hoe edel drank et is,
en niet gedinken!

Wie kander Christen zijn,
en niet gedinken
hoe Christi' vleesch en bloed hij nut *)
en niet gedinken!

Het refrein van het „gedinken” is immers het hoofdthema van Christus' inzetting: doet dat tot Mijn gedachten. Bij dat gedenken gaan onze gedachten terug naar die laatste maal, dat Jezus met zijn kinderen brood en wijn gebruikte; gaan onze gedachten vooruit naar het koninkrijk Gods, waarin Hij opnieuw met ons, zijn kinderen, brood en wijn zal nuttigen.

De roomse kerk heeft van dat feest een nieuw „gedurig offer” gemaakt — waardoor de eenmaligheid van Christus' alomvattend en universele offer werd gediskwalificeerd. En de kerken der reformatie zaten nog zo vast in het roomse garen, dat zij de simpelheid van het „gedinken” onvoldoende doorzagen: drie reformatoren, drie sacramentsopvattingen, drie kerkrichtingen!

Wij hebben over de geboden Gods niet zoveel te praten; we kunnen ze beter dóen. Zo ook de inzetting van brood en wijn: elk woord zij overbodig. Zalig die aan tafel gaan. Ze betuigen dat zij hun zaligheid buiten zichzelf zoeken.

*) nuttigt, zich ten nutte maakt

D. W. L. Milo - Vierhouten

BRIEF

(1)

Beste Evelien,

Hartelijk dank voor je brief naar aanleiding van mijn (eerste) reactie op het geestdriftige nieuws van het Dode-Zee gebied.

Ik ben blij met je brief. Hij is eerlijk en op-de-man-af gesteld. Het zou ook moeilijk anders kunnen van een lid van de jonge generatie.

Natuurlijk zal ik het incognito, dat je vroeg, stipt in acht nemen. Tegenover iedereen.

Te geder, omdat ik graag de handen vrij wil hebben bij de beantwoording.

1. De brief

Ik herhaal de inhoud ervan zoveel mogelijk in je eigen bewoordingen. Je schrijft:

„Dank U wel voor Uw artikel „Ouders-van-nu” in Opbouw nr. 24.

U roerde een onderwerp aan dat mij nogal interesseert, daar ik zelf problemen heb in die richting. Ik ben verloofd en we hopen binnen niet te lange tijd te trouwen.

Nu vraag ik me af: waarom wordt het in onze kringen afgekeurd dat we nu al samen „naar bed” zouden gaan? (We zijn er niet uit, daarom doen we het niet.) Hoe komt men erbij dat het een vooruitgrijpen op het huwelijk is? Hoe komt men erbij het een zonde tegen het 7e gebod te noemen?

Kan een daad, uit liefde geboren, kan een daad, die zo adembenemend mooi moet zijn, zondig wezen?

Er is nu die pil. Uit een geslachtsgemeenschap kan geen kindje voortkomen. Is het dan zondig om je volledig aan de ander te geven? Geestelijk doe je het al zo lang, waarom moet het lichaam dan ten dele (en waar ligt de grens?) maagdelijk gebied blijven? Ik zit er mee.

En ik zit met meer. Die pil b.v.

Uitgaande van het bijbelse standpunt dat het huwelijk er niet alleen en niet primair is om kinderen te verwekken, maar het doel van het huwelijk vooral is: het vormen van een liefdesgemeenschap — met God! — zou ik de anti-conceptiepil graag een tijdje (een half jaar, een jaar?) willen gebruiken. Om — ook lichamelijk — ten volle van elkaar te kunnen genieten. (Deut. 24 : 5). Om eerst nog een poosje vrouw te kunnen zijn voor mijn a.s. man. Denk ik fout over dit alles?

Wilt U me eens een Christelijk antwoord proberen te geven, een bijbelse visie die ikzelf nog niet ontdekte, en die me zal leren met een juiste houding het huwelijk in te gaan?

Misschien wilt U me persoonlijk terug schrijven. Misschien ook wilt U het doen in de vorm van een artikel in Opbouw. (Er zijn stellig méér verloofden met dergelijke vragen)...

2. Plankenkoorts

Toen ik je brief de eerste keer las, raakte ik — laat ik het je maar eerlijk zeggen — even in verwarring. Een brief die in enkele, scherp geformuleerde zinnen, de hele concrete nood van jullie en ons allemaal aan de orde stelt. — Zo concreet, dat ik je direct een persoonlijk antwoord heb gestuurd. — Ik vroeg mij af, of ik misschien te veel had gepretendeerd, dat je dit aan mij toevertrouwde. Daarna heb ik mijn artikel nog eens overgelezen.

Nee. Het viel mee. Persoonlijke pretenties heb ik, geloof ik, niet gedemonstreerd. Integendeel. Ik gaf lucht aan mijn ontgoocheling, dat men, ondanks alle reclame, in gebreke bleef om mij te helpen, die wijsheid behoeft. Ik heb geschamperd op deze nêp.

En toen heb ik een gedeelte uit de bijbel geciteerd. Daarmee heb ik inderdaad wel positie gekozen. Want de bijbel spreekt in het heden. En wie zijn tijd leert verstaan, ontdekt dit, en luistert om zijns levens wil.

En nu ik dit bijbelgedeelte in dit verband heb geciteerd, vraag je mij om raad. Je vraagt mij om „een bijbelse visie, die je zelf nog niet ontdekte, en een Christelijk antwoord”.

Dat is natuurlijk prachtig.

Maar ik ben nog niet gerust op mijn rol in dezen.

Je spreekt van „in onze kringen”, „hoe komt men erbij...”

Hoor ik daar toch nog iets van „Dok”'s dédain?

En ik wil op „onze kringen” niets vooruit hebben in die zin, dat „gewone” gelovigen eigenlijk niet geheel volwaardig zijn, en dat nu een publicist het eventjes zal zeggen.

Ik vrees bovendien, dat mijn antwoord, zó opgevat, evenzêér zal worden beoordeeld naar het criterium: „of het je ligt of niet”. Tetwijl de enige vraag mag luiden: „Wat bedoelt onze Verlosser Jezus Christus met „het leiden van een leven van liefde”.

3. Stel je werkelijk een vraag?

Je zult me wel wat vervelend vinden, denk ik, als ik ook je verzoek nog even kritisch beschouw. Maar ik wil éven duidelijk wezen als jij.

Als ik lees: „Waarom wordt het in onze kringen afgekeurd...”, „hoe komt men erbij...”, „hoe komt men erbij...”, „kan een daad...”, „kan een daad...”, dan doet dat, je houdt het me ten goede, rhetorisch aan. Als ik dat hinderlijk vind, jij zeker! Want een rhetor vraagt niet, hij wéét. Wat hij poneert is voor hem een „verworvenheid”. Vandaar, dat ik je onmiddellijk een persoonlijk antwoord stuurde. Ook, dat ik aanvankelijk heb gearzeld je concrete brief in een artikel te beantwoorden: heeft het voor jou persoonlijk nog wel zin, én, breng ik anderen niet in moeite door deze brief-in-zijn-concreetheid.

Het enige lichtpunt is een zinnetje tussen haakjes: „Wij zijn er niet uit en daarom doen we het niet”.

Maar dat is een dunne draad.

Wááruit? Uit de problematiek van wat **eigenlijk** vooruit grijpen op het huwelijk is? Of een daad, uit liefde geboren, ... zo adembenemend mooi..., zondig kan wezen?

Dit laatste probleem is b.v. helemaal niet zo moeilijk. Stel een goede kennis — ik durf in dit speciale geval niet aan je a.s. man te denken — nodigt je uit voor een tocht met zijn prachtige zeilboot. Het is een mooie zomerdag. Er waait een stevige bries en de zon klatert op het water. Hartverheffend mooi, zo'n jacht in volle vaart over glinsterende golven en een gebruind tweetal aan fok en stuur. Maar... als hij die boot nu eens gestolen heeft...

Mijn bedoeling is niet om er een grapje van te maken! Maar om je te laten zien, dat dit problemen zijn van de koude grond. Je hart zou allang gekozen hebben voordat je met een dergelijk probleem wéerkelijk zou komen te zitten.

En met het volgende argument staat het precies zo.

4. Geestelijk-lichamelijk

De gevaarlijkste zin in je brief lijkt mij: „Geestelijk geef je je al zo lang volledig aan de ander, waarom moet het lichaam dan ten dele (en waar ligt de grens?) maagdelijk gebied blijven.”

Met deze gedachtengang heb je je argeeloos begeven tot vlak bij de hoogspanningsdraad.

Uit het bijbels denken heb je je laten verlokken naar de pseudo-wijsgerige romantiek, i.c. de dichotomie van geest en lichaam. Waarbij een mens in twee delen wordt gesneden. Die ieder voor zich een wandeling kunnen gaan maken, — net als bij een worm — elkaar bestrijden, over elkaar de baas spelen, met elkaar ping-pongen, elkaar onmogelijk maken, wat niet al. Je hebt er zelf

niet al te veel fiducia in. Je stelt de — gevaarlijke!! — vraag, NB al weer tussen haakjes: „Waar ligt de grens?”

Inderdaad. Je bent buiten de realiteit geraakt met deze kokeleko. Je hebt jezelf geïsoleerd tot een abstractie, waarin je met jezelf van alles kunt doen, waarin je ook van alles kan overkomen! Wij zijn intens zwak, Evelien! En de pseudo-filosoof gaat zich hullen in zijn wijsgerige mantel, en matigt zich het recht aan, zijn conclusies te trekken in deze stand-van-zaken en die tot een wet te formuleren.

Stel, een zelfmoordenaarstype zou dezelfde redenering volgen, en zich opsluiten met zijn revolver. Hij zou zeggen, met de vinger aan de trekker: Geestelijk heb ik mij allang vertrouwd gemaakt met deze revolver, waarom dan ook maar niet fysiek? Maar als hij de grens — die hij trouwens niet eens onderkent — overschrijdt. Kost het hem z'n leven.

Stel dat een waarachtige wijsbegeerte, een christelijke, d.w.z. die werkt bij het licht van het Woord van God, en dat onvoorwaardelijk, ál van geest en lichaam zou willen spreken, dan zou zij dat nooit mogen doen als waren het twee delen van een mens die je naar believen kunt scheiden en bijeenvoegen, maar uitsluitend als twee aspecten aan het menselijk functioneren. Want een en dezelfde mens is in de kosmische structuur nu eenmaal één. Zo zou zij dus dienen vol te houden, dat dezelfde mens op een en hetzelfde ogenblik tegelijk lichaam en geest is, onscheidbaar,

Maar ze zal wel zo verstandig zijn dit uitgekookte roofnest van satan niet te importeren. Want het dient voortdurend van sluipschutters gezuiverd, getuige de geschiedenis in de meest brede zin.

Daarmee is je argument als zodanig toch wel vervallen, dacht ik. Het is zinloos en roekeloos als maatstaf aan te leggen: 1=2.

Je trekt een scheur in de structuur van Gods kosmos.

5. Je bedoeling

Maar nu zou ik je onrecht doen.

We voeren immers geen „wetenschappelijke” discussie, maar proberen elkaars bedoelingen te peilen en recht te doen. En ik begrijp je volkomen. Het is ons aller nood.

Jij hebt natuurlijk willen zeggen, dat jij je a.s. man met heel je hart liefhebt. En dat daardoor het probleem ontstaat. Maar dat geeft jou niet het recht om Gods wil, die Hij in de structuur van Zijn kosmos heeft neergelegd en die Hij duidelijk in Zijn Woord toelicht, te brutaliseren, en heel je omgeving, heel je levens „radius”, naar jouw hand te willen zetten!

En nu denk ik nog eens even terug aan het bijbels klimaat, die beveiligende raad van Paulus: „Leidt een leven van liefde naar het voorbeeld van Christus, Die ons heeft liefgehad”.

Als je deze raad opvolgt zit je niet langer meer in dat isoleerkamertje, maar dan werp je de deur open en stap naar buiten. De benauwende atmosfeer is weg, je ademt zuivere lucht. Jij bewaart je a.s. man, en hij jou bij de échte liefde, die niet rooft, maar kan wachten. (Hooglied 2 : 7).

Want de diepte van de liefdesgemeenschap wordt niet gevonden in een gewelddadig naar zich toehalen, en uitleven van eigen begeerten, maar in de voorzichtige omgang met elkaar, waarbij je álle stemmen van het orkest, waarvan je deel uitmaakt, tot hun recht wilt laten komen, die van je ouders in de eerste plaats. Dat orkest dirigeer jij niet, of je a.s. man, maar HIJ.

En je denkt aan anderen, Christenen en niet-Christenen, al je naasten. Want daar ben je verantwoordelijk voor in je doen en laten. Misschien denk je ook aan later, als misschien je kinderen je zullen aankijken en vragen hoe zij moeten handelen.

„Het begin der wijsheid is: verwerf wijsheid en verwerf inzicht bij al wat gij bezit. Houd haar hoog, dan zal zij u verheffen, zij zal u tot eer brengen, wanneer gij haar zult omhelzen. Houd vast aan de tucht, laat haar niet los, bewaar haar, want zij is uw leven.”

Boekbespreking

Drs J. van Gennep, De gevaren van het relativisme.

J. H. Kok N.V., Kampen. 1970

Dit is een boek van een arts-psycholoog, die in deze functie verbonden is geweest aan het Psychotechnisch Laboratorium van de Vrije Universiteit te Amsterdam.

De aanleiding tot het samenstellen van dit boek is voortgekomen, zoals de schrijver in de „inleiding” mededeelt, uit een groeiende ongerustheid bij het aanschouwen van het steeds toenemend relativisme, speciaal bij onze jongere intelligentia.

Met de dooddoener „alles is maar betrekkelijk”, betrekkelijk zeker, betrekkelijk waar, betrekkelijk goed, betrekkelijk te verwerpen of af te keuren, zet men alles bij zich op losse schroeven. Het wil mij toeschijnen, aldus de schrijver nog eens, „dat de thans opgroeiende generatie radeloos zoekt naar een vaste grondslag, heel speciaal natuurlijk in de opbouw ten le van een wereldbeeld, 2e in de plaatsing van onszelf in dit wereldbeeld, d.w.z. de zin van ons leven”.

Hij probeert nu zijn al of niet jeugdige lezers tot bezinning en zelf nadenken aan te sporen. Het komt mij voor dat de schrijver tot een oudere generatie behoort en in zijn boek gemikt heeft op die jongere intelligentia die aan een groeiend relativisme is vervallen. Hem heeft bij het samenstellen voortdurend voor ogen gestaan een „beroep te doen op het kritisch vermogen van onbevooroordeelde mensen”. Hij gelooft blijkens zo'n uitlating in het bestaan van onbevooroordeelde mensen. We lezen ook meteen al in de inleiding wat het relativisme is. Het is „voor hem” een „symptoom van geestelijke onrijpheid”. Daarom heeft hij getracht de blik zowel te verruimen als te verdiepen. Dat vereist wat „filosofie” en zelfs wat „metaphysica”. Als u niet weet wat metafysica is? Dat is „opgaan van de blik voor het achter alle waarnemingen en belevingen denkend doorschouwde Zijn.”

De schrijver schrijft filosofie tweemaal met een f en metaphysica met een ph. Waarom? Een kleinigheid overigens.

U vindt in dit boek — en dat is geen kleinigheid — heel wat filosofie en ook wat metafysica. Deze laatste vastgeknoopt aan de metafysica van Aristoteles, de wijsgeer van het „Zijnde”. U vindt knappe uiteenzettingen van filosofische stelsels. U vindt er verklarings van psychologische begrippen in. Voorzover ik daar een oordeel over kan vormen, vaak op een heldere manier, die de deskundigheid van de schrijver op dit terrein duidelijk verraaft. De begrippen relatief en absoluut worden verklaard.

Over relativisme en oordeelskracht een hoofdstuk. Over het relativisme in de logica en over het absolutisme in de natuurwetenschappen. Ook een hoofdstuk over het absolute in de religie. Ten laatste een hoofdstuk over de ethische mens en een over de sociale mens met helemaal aan het eind een terugblik waarin de schrijver een kort resumé geeft van de behandelde problemen. Dit laatste is voor mensen, die haast hebben bij het lezen, een grote hulp. De schrijver heeft een uitstekend resumé van het behandelde gegeven.

Waarschijnlijk bent u, evenals ik dat was, benieuwd naar datgene wat de schrijver over het absolute in de religie komt op te merken. Zelf zegt hij dat het eigenlijk een hoofdstuk tussen haken is met de speciale bijbedoeling het verschil duidelijk te maken tussen „zijn” en „bestaan”.

Ik citeer: „Het Godsbewustzijn openbaarde zich eerst als een concretisatie, een symbool van menselijke drang naar het Absolute. Maar het Absolute moest zich ergens aan vasthechten, het zweefde teveel in de lucht. In de wetenschap vroeg het om een laatste

grond, in de ethica om een opperste wetgever. in de geluksstreving naar iets volmaakt en blijvends. Deze drang moest onderzocht worden: verstandszekerheid? Intuïtie? Geloofsdaad, al of niet onder genade-inwerking? Hoe verhouden zich geloof en wetenschap?”

De schrijver is hier, met alle respect, zonder dat hij zichzelf en ons daar rekenschap van geeft, bezig te redeneren uit een evolutionistische gedachte wording van de mens. Het „Godsbewustzijn” is immers voor wie gelooft in de goddelijke openbaring in de Schriften, geen in de weg van ontwikkeling ontstane drang naar het Absolute, maar de mens meegegeven toen de Schepper hem schiep naar Zijn beeld als Zijn gelijkenis.

Ik citeer verder uit hetzelfde verband (140) „Hier moest een metaphysische, een ontologische analyse ingelast worden over het zijn als essentie en als existentie. De samenhang, de uiteindelijke eenheid van alles, de wisselvalligheid van ons bestaan, dat zichzelf niet verklaart, leidde ten slotte naar het bestaan-uit-zich, dat we „God” noemen, nu niet meer het geabstraheerde absolute, de absolute rest, wanneer we alle betrekkingen elimineren, maar de Absolute, Die aan alle betrekkingen voorafgaat. Ook dit supremum absolute mocht aan ons betoog niet ontbreken.”

Ons eindoordeel. Zo komt de schrijver uit bij de God der filosofen om met Pascal te spreken en niet bij de God van Abraham, Izaak en Jakob. Ik vrees dat de jonge intelligentia niet erg gediend is met dit boek, nogmaals met alle respect voor de geleerde schrijver. Het grote gebrek van dit boek is, dat het niet verder komt dan de weg die via menselijk denken tot God, het Absolute leidt. Dat is op z'n best de weg van een soort natuurlijke theologie en natuurlijke religie, die verstandelijk logisch opklimt tot God.

Wij vragen met aandrang en bewogenheid: waarom is de Christus, de Levende Zoon Gods, Die gisteren en heden Dezelfde is een Ongenoemde in dit boek? Is Hij een Onbekende? Licht zijn Woord niet geopend onder ons? Wat is er aan de hand bij drs Van Gennep?

J. MEESTER

GIFTEN RENDE-PROJECT

Verantwoording van de in augustus en september 1971 ontvangen giften voor het Rende-project.

In totaal werd een bedrag van f 1.196,50 ontvangen volgens onderstaande specificatie. Mw. W.M.A. te 's-G. 100,—; Mw. J.G.B. te S. 100,—; Mw. B.W. te 's-G. 50,—; Mw. R.B.-S. te G. 25,—; Mw. T.B.-B. te M. 10,— (2x); R.B. te M. 10,— (2x); Mw. A.E.B. te E. 25,—; H.v.d.B. te Z. 1100,—; J.v.B. te A. 20,—; K.B. te L. 10,—; Mw. J.C.v.D. te K. 10,—; Mw. D.D. te S. 25,—; Mw. A.C.E. te Z. 10,—; Kap-salon E. te IJ. 25,—; G.G. te D. 25,—; Mw. C.G.-H. te A. 100,— (2x); H.J.v.d.H. te N. 15,—; W.G.F.v.H. te V. 25,— (2x); G.K. te D. 5,— (2x); M.G.K. te D. 100,—; J.C.v.L. te U. 20,—; J.M.M. te H. 50,—; H.O. te T.A. 25,—; L.E.O. te B. 10,—; R.R. te U. 10,—; H.S. te K. 5,—; J.S. te D. 10,—; G.S. te B. 10,—; K.V. te S. 5,—; H.V. te K. 7,50; J.B.d.V. te B. 10,—; A.B.v.W. 3,— (3x); via giro ds P.P.G.: J.W. te H. 25,—; via penningm. diaconie Utrecht-C 10,—; via S.O.S.: W.E.H.S. te H. 25,—; Mw. A.C.E. te Z. 25,—.

Namens onze broeders en zusters op Soemba dank ik alle geefsters en gevers hartelijk!

Ds Goossens jr. schreef in een brief van begin augustus dat het Rende-project tijdens zijn verblijf in Nederland op een zacht pitje gezet was. Na zijn terugkeer wordt er evenwel weer met man en macht (dat betekent ca. 85 man!) aan gewerkt.

Helaas is daar ook het verschijnsel van prijsstijgingen niet onbekend. Cement b.v. kost nu het dubbele van de prijs, die betaald

is voor de kerkbouw te Waingapu. Ook de arbeidslonen zijn in die tijd ongeveer verdubbeld. Het bedrag dat nodig is om de bestaande plannen te realiseren wordt daardoor ook belangrijk hoger. De noodzaak voor die realisatie blijft echter onveranderd. We hopen en bidden daarom dat de HERE het zo zal maken, dat ook de giften in aantal en grootte toenemen.

Het gironummer is 1768194 t.n.v. de Zendingcommissie Geref. Kerk 's-Gravenhage Z.W. Wilt U bij uw giften s.v.p. het woord RENDE vermelden?

F. H. van Faassen-Heuving,
penningmeesteresse

Verantwoording

giften voor de actie „Pida Pan” op Curaçao

In „Opbouw” van 17 september werd mijn vorige verantwoording opgenomen, afgesloten op 25 augustus. Ik heb nu weer de volgende binnengekomen bedragen te melden, waarbij ik afsluit met mijn op 8 oktober gedateerde giro-afrekening.

(26-8) Geref. kerk Zoetermeer, collecte 22 aug. 130,15; (27-8) J.H.M. te H. 10,—; W.B. te Z. 10,—; (31-8) G.Th.K. te W. 10,—; (1-9) J.F.B. te DenH. 5,—; (2-9) Geref. kerk Hengelo (O.), collecte 22 aug. 208,91; H.S. te DenH. 10,—; (7-9) P.deV. te S. (via G.v.d.L. te S.) 10,—; (23-9) K.B. te L. 10,—; (24-9) I.deH. te B. 10,—; (30-9) T.H. te S. 100,—; (4-10) C.W.K. te V. 10,—; en ten slotte via de penningmeester van de kerk te Doorn: van J.H.B. te Z. 25,—. In totaal f 549,06. Samen met vorige verantwoordingen f 1.648,04.

In Kerk Kontakt (van de Geref. kerk op Curaçao) van september jl. lees ik (nadat op Curaçao de bij mijn vorige verantwoordingen vermelde giften waren ontvangen): „Wij kunnen hier niet anders zeggen dan „masha, masha danki” (heel veel dank). Wij zullen nu eens gauw met elkaar overleggen wat we het beste kunnen en moeten gaan doen (men bedoelt: met deze onverwachte hulp). In het Papiaments zeggen ze: „Man bashi no ta bai boca”. Een lege hand gaat niet naar de mond. Met dit spreekwoord wordt bedoeld: als je niets hebt, kun je niets beginnen. Maar wij staan nu niet met „man bashi”! Wij kunnen gelukkig doorgaan met ons werk en van het begin af aan zijn onze handen nooit leeg geweest.”

En nu hebben de lezers van Opbouw intussen alweer gezorgd voor een nieuwe „man jen” (volle hand). De broederschap daar zal weer erg verrast zijn! Intussen heb ik bij mijn vorige verantwoording al laten doorschemeren dat de hulp vanuit Nederland echt royaal is geweest en dat men op Curaçao wel even verder kan. Het mag even wat kalmer aan. Als het werk zou dreigen te stagneren, kom ik er wel opnieuw uw aandacht voor vragen. Intussen blijft mijn giro-rekening vanzelfsprekend voor giften graag openstaan (145189), en die hoop ik regelmatig in dit blad te verantwoorden.

C. van der Mark, Driebergen

BETALING ABONNEMENTSGELDEN

1 Oktober begint het 2e halfjaar van „Opbouw”.

Mogen we onze abonnees verzoeken hun abonnementsgeld zo spoedig mogelijk te storten op girorekening 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met bijvermelding „voor Opbouw”.

Abonnementsprijs voor het tijdvak oktober tot april f 7,50; studenten betalen f 12,— per jaar, buitenland f 20,— per jaar, luchtpost f 40,— per jaar.

Bij voorbaat hartelijk dank.

De administratie

STUDENTENLEVEN

Sola Scriptura

Voor het studentendispuut „Sola Scriptura”, uitgaande van de „Civitas Studiosorum in Fundamento Reformato”, hoopt D.V. 30 oktober a.s. om 10.00 uur v.m. in „Ons Centrum”, Traay 299 te Driebergen, Prof. Dr G. Th. Rothuizen te Kampen te spreken over het onderwerp „Theocratie en Schepping, de theocratische gedachte en het Oude Testament”.

Belangstellenden zijn van harte welkom.

Zo de Here wil hopen wij met onze ouders

A. v. d. Beukel

en

M. v. d. Beukel-Groenewegen

op 6 november a.s. hun 25-jarig huwelijksfeest te vieren.

Kees en Truus en Serge
Fija
Cor en Heleen

Delft, oktober 1971
Isaäk Hoornbeekstraat 63

Gelegenheid tot feliciteren:
zaterdag 6 november van 16.30-18.00 uur
in Rest. „De Buitenhof”, Martinus Nijhofflaan 46,
Delft.

D.V. zaterdag 30 oktober a.s. hopen wij met
onze ouders

A. VAN TIENHOVEN

en

P. M. VAN TIENHOVEN-VAN VEELEN

de dag te herdenken, waarop zij 25 jaar geleden
in het huwelijk traden.

Rieke en Bernard
Martin
Joost

Rotterdam, 26 oktober 1971
Viergeverstraat 76

Dankbaar voor Gods genade is in de HEERE
ontslapen mijn innig geliefde man, onze lieve
zorgzame vader en grootvader

DIETER WILLEM HULSHOF

op de leeftijd van 66 jaar.

Psalm 89 : 7

Arnhem: D. J. Hulshof-Langman
Hatterm: H. Hulshof
M. M. Hulshof-Bogaard
Nijverdal: J. Hulshof
J. Hulshof-Kramer
Putten: A. Visser
G. S. Visser-Hulshof
Soestdijk: J. P. Hulshof
A. Hulshof-Stulp
Nijkerk: W. Hulshof
S. Hulshof-Kapteyn
Markelo: P. W. Hulshof
M. H. Hulshof-Calkhoven
Oldebroek: W van de Voort
S. J. van de Voort-
Hulshof
Bilthoven: Dieneke Hulshof
en kleinkinderen

Arnhem, 26 oktober 1971
Kluizeweg 358

De begrafenis zal plaats vinden op de Algemene
Begraafplaats aan de Ninaberlaan te Hellendoorn,
zaterdag 30 oktober a.s. om 12.00 uur, voorafge-
gaan door een rouwdienst, welke gehouden zal
worden in „Rehoboth”, Nijkerkendijk te Nijver-
dal, aanvang 11.00 uur.

Voor de dienst gelegenheid tot condoleren.

Verschenen:

GOUD

brochure van 142 blz. (stencil)

Weerlegging en bestrijding van het
kerkrecht, zoals door prof. J. Kamp-
huis ontwikkeld n.a.v. de schorsing
van ds. A. v. d. Ziel.

Oproep tot bekering van de zonde
van ons en onze voorouders, die
heeft geleid tot de huidige scheu-
ring tussen kerken „binnen” en
„buiten” verband.

„GOUD” wordt u toegezonden indien u f. 8,90
overmaakt op girorek. 690881 t.n.v. P. de Vries
te Nunspeet.

Redactieleden

Ds H. Amelink, Prof. dr H. J. Ja-
ger, D. W. L. Milo, Prof. C. Veen-
hof, Ds G. Visee, Drs H. E. S.
Woldring.

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink, Waal 5, Langerak
(Z.-H.), tel 0 1843 - 232.

Gereformeerde Persvereniging
„Opbouw”

secretaris-penningmeester: W. Ka-
per, van Lynden van Sandenburg-
laan 16, Utrecht. Tel. 0 30 - 711450.
Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan
220, Zeist. Tel. 0 3404 - 12452.

Abonnementenprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbeta-
ling) Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs ... 25 ct per mm.
Familieberichten ... 20 ct per mm.

VERSCHENEN:

„Tirannie van het evolutionisme”

Dr. A. Kuyper constateerde op het eind van de vorige eeuw:
„onze negentiende eeuw sterft weg onder de hypnose van het
evolutie-dogma”...

Zo begint de schrijver, Ds. J. C. Janse, dit actuele geschrift.

Inhoud: Verantwoording; Evolutie-dogma; Openbaring van de
Opperste Wijsheid; Wat is er gebeurd?; Een opgaande lijn?;
Literatuur. **Prijs f 3,50**

Uitgaven
Stichting Reformatorische
Boeken

in samenwerking met

VERKRIJGBAAR IN DE BOEKHANDEL

FIRMA WESDIJK EN LIEBEEK
POSTBUS 2, BARENDRECHT

ELISABETHBODE

nu al bijna veertig jaar
een vertrouwd begrip!

Het **KERSTNUMMER-1971** van de bij honderdduizenden zo ver-
trouwde Elisabethbode komt binnenkort van de pers!

Een bijzonder nummer, van niet minder dan **24 pagina's**, in
vier kleuren gedrukt!

Vierentwintig pagina's vol pakkende artikelen, boeiende verha-
len en aansprekende gedichten. En vol prachtige foto's, niet te
vergeten. En met aandacht voor oud en jong. Vierentwintig pa-
gina's, gegroepeerd rond het thema:

HET BLIJFT OPZIENBAREND...!

We zullen er niet teveel van vertellen. U moet het zelf zien. En
lezen. En verspreiden!

U, als particulier. En u, als evangelisatiecommissie, als kerke-
raad, als ziekenhuispredikant.

De prijs kan geen bezwaar zijn. Vierentwintig pagina's voor
24 cent! En bij aantallen is de prijs nog aanzienlijk lager. Voor
ziekenhuizen e.d. slechts 15 cent. En daaroverheen hoeft u géén
verzendkosten te betalen. Die zitten er al bij in.

U kunt gratis proefnummers aanvragen. Zolang de voorraad
strekt. En geeft u dan wel met spoed (en in ieder geval vóór
1 december a.s.) uw bestelling op — want we willen u niet
graag teleurstellen, en 't vorig jaar waren we zó uitverkocht!

Een positief
christelijk weekblad
dat uw
vertrouwen waard is!

Een uitgave van de

STICHTING ELISABETHBODE

Tuinstraat 1 - Lochem - Telef. 05730-2770 ('s avonds 2526)